

peste fire și pleacă de la el lupta și frica și osteneala și truda în toate. Căci acestea țin de cunoștința naturală. Și acestea le aflăm în noi când nu acoperim această cunoștință cu voia noastră iubitoare de plăcere. Și se află în noi pînă ce ajungem la iubire, care ne eliberează de toate acestea.

Din cele zise urmează să se privească omul pe sine și să se cerceteze în care fapte umblă: în cele potrivnice firii, în cele după fire, sau în cele mai presus de fire. Din felurile lor poate afla cineva limpede și repede cum își cârmuiește întreaga lui viață. Și când nu se află în cele numite de noi după fire, așa cum le-am arătat, și nu se află nici în cele mai presus de fire, e vădit că este aruncat în cele mai jos de fire. Iar Dumnezeului nostru fie slava în veci! Amin.

CUVÎNTUL XIX

Despre credință și despre smerita cugetare

Făptură prea mică, voiești să afli viața? Ține în tine credința și smerenia, căci prin ele afli mila, ajutorul și cuvintele grăite în inimă de Dumnezeu, dar și pe Cel ce te păzește întru ascuns și rămîne cu tine la arătare⁸⁸. Voiești să le dobîndești pe acestea, care sînt cuvîntări ale vieții?⁸⁹ Umblă cu simplitate și nu întru cunoștință înaintea lui Dumnezeu. Căci simplității îi urmează credința, iar subțiririi și dispuței gîndurilor, părerea de sine. Și acesteia îi urmează depărtarea de

88. Prin credință și smerenie simțim cuvintele lui Dumnezeu grăite în fiecare moment în inimă, deci nu ca niște cuvinte spuse odinioară de Dumnezeu și acum desprinse de El. De aceea, Îl simțim și pe Dumnezeu însuși ca persoană, grăindu-ni-le. În ascuns, îl simțim grăindu-ne, iar la arătare, ajutîndu-ne în faptele noastre.

89. Cuvintele lui Dumnezeu simțite în inimă sînt deci cuvîntări ale lui Dumnezeu, adresate nouă acum și care susțin viața noastră cu puterea lui Dumnezeu comunicată prin ele

Dumnezeu. Când vei veni înaintea lui Dumnezeu prin rugăciune, fă-te în gândirea ta ca o furnică și ca cele ce se târăsc pe pământ și ca un vierme și ca un prunc care se bîlbîie. Și nu spune înaintea Lui ceva bizuit pe cunoștință, ci apropie-te de Dumnezeu și umblă înaintea Lui cu cuget de prunc, ca să te învrednicești de părinteasca purtare de grijă, ce se îndreaptă de la părinți spre fiii lor încă prunci. Căci s-a spus că «păzitor al pruncilor este Domnul» (Ps. 114, 6). Pruncul se apropie de șarpe și-l prinde de gît și nu e vătămat de el. Pruncul umblă gol toată iarna. Când alții umblă îmbrăcați și acoperiți și totuși frigul intră în toate măduarele lor, pruncul șade gol în ziua cînd e frig, ger și gheață, și nu suferă, pentru că trupul lui nevinovat e acoperit cu o altă haină nevăzută prin acea purtare de grijă ascunsă, care susține măduarele lui fragede, ca să nu se apropie de ele vreo vătămare de la ceva.

Crezi acum că există o purtare de grijă ascunsă, prin care trupul fraged, ușor expus la orice vătămare pentru frăgezimea și slăbiciunea lui, este păzit în mijlocul împrejurărilor potrivnice și nu e lăsat să sufere de ele? Căci zice: «Domnul păzește pe prunci». Și nu numai pe aceștia, mici cu trupul, ci și pe înțelepții din lume, care au părăsit cunoștința lor și se sprijină pe înțelepciunea simplă și s-au făcut ca niște prunci în voia lor și așa au învățat înțelepciunea aceea care nu se învață prin osteneți. Sînt cei despre care înțeleptul în cele dumnezeiești, Pavel, a spus: «Cel ce socotește că este înțelept în lumea aceasta să se facă nebun, ca să ajungă înțelept» (I Cor., 3, 18).

Deci, cere de la Dumnezeu să-ți dea să ajungi la măsura credinței. Și dacă simți desfătarea ei în sufletul tău, nu-mi este greu să-ți spun iarăși că nimic nu te va împiedica să ajungi la Hristos. Și nu-ți va fi greu să fii răpit în tot ceasul de la cele pămîntești și să uiți de lumea aceasta neputincioasă și de amintirile lucrurilor

ei. Roagă-te pentru acest lucru fără preget și cerșește-l cu căldură și cere-l cu multă sîrguință pînă ce-l vei primi. Și nici după aceasta să nu slăbești. Iar de acesta te vei învrednici dacă te vei sili mai întîi să arunci grija ta asupra lui Dumnezeu cu credință și vei schimba grija ta de tine cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Și cînd vei vedea voia ta că se încrede cu toată curăția cugetului mai mult în Dumnezeu decît în tine, și că te silești să nădăjduiești în El mai mult decît în sufletul tău, atunci se va sălășlui în tine puterea aceea necunoscută de tine. Și vei simți puterea Celui ce este cu tine, în chip neîndoielnic; puterea aceea pe care mulți simțind-o intră în foc și nu se tem și călcînd pe apă nu se îndoiesc în cugetul lor, socotind că se vor scufunda. Căci credința întărește simțurile sufletului și acesta simte pe Cineva nevăzut, care-l convinge să nu ia în seamă vederea lucrurilor înfricoșătoare, nici să privească la vreo vedere ce întrece simțurile⁹⁰.

Poate socotești că acea cunoștință duhovnicească o primește cineva în cunoștința sufletească? Dar nu e numai cu neputință să primească cineva acea cunoștință duhovnicească în cunoștința sufletească, ci nu o poate nici măcar simți cineva cu simțirea⁹¹, precum nu se pot învrednici de ea cei ce se străduiesc să se deprindă în cunoștința sufletească.

Astfel, dacă unii din ei voiesc să se apropie de acea cunoștință a Duhului, nu se pot apropia de ea cîtuși de puțin, pînă ce nu o părăsesc pe cea sufletească și toată îndeletnicirea cu subțirile ei și cu meșteșugul ei foarte mult împletit (complicat) și nu se vor întoarce la sufletul lor de prunci. Pentru că multă piedică le vine lor din obișnuirea cu ea, pînă ce nu o vor înlătura puțin cîte puțin. Cunoștința duhovnicească este sim-

90. Să nu caute să ajungă înainte de vreme la vederi ce întrec simțurile.

91. Se simte și cunoștința duhovnicească, dar cu o simțire mai presus de simțire, cum va arăta sfîntul Grigorie Palama.

plă și nu strălucește prin gânduri sufletești⁹². Pînă ce nu se va elibera cugetarea de ideile cele multe și nu va veni la simplitatea curăției, nu va putea simți cunoștința Duhului. Treapta acestei cunoștințe constă în a simți desfătarea vieții veacului acela. De aceea, disprețuiește multele idei! Căci cunoștința aceasta sufletească nu poate cunoaște altceva afară de idei; nu poate cunoaște ceea ce se primește în simplitatea cugetării⁹³, potrivit Celui ce a zis : «De nu vă veți întoarce și nu vă veți face ca pruncii, nu veți putea intra în Împărăția cerurilor» (Mt., 18,3). Dar mulți nu ajung la această simplitate, ci nădăjduiesc în faptele lor cele bune, socotind că prin ele li se păstrează un loc în Împărăția cerurilor. Așa înțeleg ei «Fericirile» din Evanghelie⁹⁴. Ei zic că Domnul le-a arătat că acestea sînt felurite, ca să vedem că ne-a făcut cunoscute multe chipuri de viețuiri potrivite acelor «Fericiri». Ei zic că fiecărui om, după toate măsurile în care umblă pe orice cale spre Domnul, Acesta îi deschide poarta Împărăției cerurilor. Dar acea cunoștință duhovnicească nu o poate primi cineva de nu se va întoarce și nu se va face ca un prunc. Și din aceasta simte desfătarea aceea a Împărăției cerurilor.

92. Cunoștința sufletească, oricît ar fi de complicată, se mișcă în cele ale lumii, sau chiar cînd vorbește de Dumnezeu se mișcă în definiții și subtilități construite despre El de la distanță. Cunoștința duhovnicească este experiența nemijlocită a lui Dumnezeu. Cunoștința aceasta din experiență a lui Dumnezeu nu se poate ivi decît în sufletul curățit de orice idei, care-l țîn pe om în cele gîndite de el în separație de Dumnezeu. Prin cunoștința aceasta se sesizează viața veacului viitor și se grăiește duhovnicește despre ea.

93. «Poate cuvîntul vrea să spună că cei ce au cunoștința sufletului, adică înțelepții după trup, afară de multe silogisme și concluzii nu primesc nimic din cele ce le înțeleg cei ce au dobîndit prin simplitatea în Hristos cunoștința duhovnicească». Cunoștința duhovnicească e cunoștința prin experiență a lucrării lui Dumnezeu. Numai așa este cunoscut Dumnezeu cu adevărat, nu prin mulțimea de idei construite de noi, care mai degrabă se interpun între noi și Dumnezeu.

94. Prin aceasta Sfîntul Isaac nu contestă valoarea faptelor bune, dar ele nu au valoarea în ele însele, ci numai întrucît preschimbă pe om, sau îl fac mai bun.

Împărăția cerurilor spun (sfinții) că este vederea duhovnicească. Și aceasta nu se află în faptele gândurilor, ci poate fi gustată numai prin har. Și pînă nu se curăță omul, nu e în stare nici să audă despre ea (cu înțelegerea), căci nimeni nu poate să o dobîndească prin învățatură. De vei ajunge, o fiule, la curăția inimii prin credință, dobîndită în liniștea din partea oamenilor, și vei uita cunoștința acestei lumi, ca să nu o mai simți, aceasta se va afla dintr-odată înaintea ta fără o cercetare cu privire la ea. «Înfige, zice, un stîlp și toarnă pe el untdelemn și vei afla comoară în sînul tău». Dar de vei fi ținut în lanțul cunoștinței sufletești, nu e greșit să-ți spun că mai ușor îți este să te dezlegi din lanțurile de fier decît din ea. Și nu vei scăpa în veci din cursele rătăcirii și niciodată nu vei putea dobîndi îndrăznirea și încrederea față de El, ci în fiecare clipă vei merge spre gura sabiei și nu vei putea să scapi nicidecum de supărare. Roagă-te în slăbiciune și simplitate, ca să viețuiești bine înaintea lui Dumnezeu și vei fi fără grijă. Căci precum urmează umbra trupului, așa și mila urmează smeritei cugetări. Deci de voiești să umbli în acestea, nu da mîna nicidecum gândurilor de neputință. Și chiar de te vor înconjura și te vor înfri-coșa toate vătămările și relele și primejdiile, să nu ai grija lor, nici să le iei în seamă.

De ai crezut odată în Domnul, Care îți ajunge spre păzirea ta, și dacă mergi pe urma Lui, să nu te mai îngrijești iarăși de ceva din acestea, ci spune sufletului tău: «Îmi ajunge Cel căruia i-am predat sufletul meu. Nu eu sînt aici. El știe»⁹⁵. Și atunci vei vedea cele minunate ale lui Dumnezeu. Vei vedea cît e de aproape în tot timpul, ca să izbăvească pe cei ce se tem de El ; și cum îi înconjoară și-i privește cu purtarea Lui de grijă. Nu trebuie să te îndoiești de El, socotind că nu

95. Cînd arunci toată grija asupra lui Dumnezeu, poti zice : nu eu sînt aici, căci nu eu mă îngrijesc de cele ce îmi trebuie. El le cunoaște și le împlinește.

este de față, pentru că Păzitorul tău, Care este cu tine, nu privește cu ochii trupești. Dar de multe ori Se descoperă și ochilor trupești ca să te încurajeze.

Cînd omul aruncă de la sine orice ajutor văzut și orice nădejde în oameni și urmează lui Dumnezeu cu credință și-L privește cu inima, îndată-i vine harul și-i descoperă puterea lui în ajutoare de multe feluri. Întîi în cele arătate și în cele privitoare la trup, arătîndu-i ajutorul Lui prin purtarea Lui de grijă, în așa fel că poate simți în acestea și mai mult puterea purtării Lui de grijă cu privire la el. Și văzînd aceasta în cele arătate, e asigurat și despre cele ascunse, cum se cuvine să fie în cugetarea și purtarea lui de prunc. Și e asigurat că trebuința lui e împlinită fără fapta și fără grija lui. Iar aceasta îl ajută să treacă peste multe întîmplări ce vin asupra lui, adeseori pline de primejdii, fără să le vadă. Căci harul le alungă pe nesimțite de la el, în chip foarte minunat, și-l păzește pe el ca o mamă, care își întinde aripile peste puii ei, ca să nu se apropie de ei vreo primejdie ; și-i arată să vadă că era aproape de el pieirea lui, dar a rămas nevătămat. Așa îl deprinde și în cele ascunse și-i descoperă cursa socotințelor și gîndurilor grele, de neînțeles. Și astfel, el află ușor înțelesul lor și legătura lor întreolaltă și amăgirea lor și de care dintre ele s-a lipit și cum se naște unul din altul și pierd împreună sufletul.

Și face de rușine în ochii lui toate cursele dracilor și sălășluirea gîndurilor lor și aduce în el înțelegere, ca să cunoască cele ce vor fi. Și face să răsară în simplitatea lui o lumină ascunsă, ca să priceapă în toată înțelesul gîndurilor celor mai subțiri și-i arată ca și cu degetul ce ar fi avut să pătimească dacă nu le-ar fi cunoscut pe acestea. Și atunci se naște în el din aceasta gîndul că fiecare lucru mic și mare trebuie să-l ceară în rugăciune de la Făcătorul său.

Iar cînd dumnezeiescul har va întări cugetul lui prin toate acestea, ca să se încreadă în Dumnezeu, începe să intre încet, încet în încercări. Căci Dumnezeu îngăduie să i se trimită încercări pe măsura lui, ca să poată purta greutatea lor. Și chiar în încercări se apropie de el ajutorul în chip simțit, ca să aibă curaj, pînă se va deprinde încet, încet și va dobîndi înțelepciunea și va putea disprețul pe vrăjmașii lui prin încrederea în Dumnezeu. Căci nu e cu puțință să se înțeleptească fără acestea în luptele cele duhovnicești și să cunoască pe Purtătorul lui de grijă și să simtă pe Dumnezeuul lui și să se întărească în credința în El în chip ascuns, decît din încercările pe care le-a primit.

Dar cînd harul vede că a început să se ivească puțin în gîndul lui părerea de sine și să cugete ceva mare despre sine, îndată îngăduie încercărilor venite asupra lui să se întărească, pînă va cunoaște slăbiciunea lui și va căuta să dobîndească pe Dumnezeu întru smerenie. Iar prin aceasta, omul vine la măsurile bărbatului desăvîrșit în credința și nădejdea fiului lui Dumnezeu și se înalță la dragoste. Căci dragostea lui Dumnezeu se arată minunată către om, cînd acesta se află în mijlocul unor împrăjurări ce taie orice nădejde a lui. În acelea arată Dumnezeu puterea Lui care mîntuiește pe om. Pentru că niciodată nu cunoaște omul puterea dumnezeiască cînd se află în tihnă și la larg. Și niciodată n-a arătat Dumnezeu lucrarea Sa în chip simțit decît în țara liniștii și în pustie și în locuri lipsite de întîlniri și de tulburarea ce vine din împreuna locuire cu oamenii.

Să nu te miri cînd, punînd început virtuții, izvoarăsc împotriva ta din toate părțile necazuri aspre și tari. Căci nu se socotește virtute aceea care nu este însoțită de greutate în lucrarea ei. Pentru că chiar numele virtuții vine de aci, cum a spus sfîntul Ioan: «E obișnuit să vină asupra virtuții greutatea. Și e vredni-

că de disprețuit virtutea care se însoțește cu tihna». Căci a spus sfântul Marcu Monahul: «Toată virtutea ce se săvârșește se numește cruce, când împlinește porunca Duhului. De aceea toți cei ce voiesc să viețuiască în frica Domnului și în Iisus Hristos vor fi prizoniți» (II Tim., 3, 12). Căci zice: «De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine și să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Mc., 8, 34). De nu voiește cineva să viețuiască în tihnă, ci își pierde sufletul pentru Mine, îl va afla pe el. De aceea ți-a luat-o înainte și a pus înaintea ta crucea, ca să-ți alegi moartea împotriva ta și așa vei îndupleca sufletul tău să meargă după El.

Nimic nu e mai tare ca a nu avea nădejde (în cele pămîntești). Aceasta nu poate să fie biruită de ceva, fie din cele de-a dreapta, fie din cele de-a stînga. Cel mai mare curaj îl are călugărul care și-a tăiat din mintea sa nădejdea în viața aceasta. Atunci nu mai e dușman care să-l oprească din cale și nu este necaz, a cărui mărime să slăbească cugetul lui, pentru că tot necazul ce-i poate veni e mai prejos de moarte. Și el s-a învoit să primească moartea. Dacă în tot locul și în tot lucrul și în toată vremea și în toate ce vrei să le faci îți pui ca țintă în cugetul tău suportarea necazului, nu numai că vei fi curajos și neobosit în a te opune în tot timpul oricărei greutăți, ci prin puterea gândurilor tale vor fugi de la tine simțirile de spaimă, care te înfricoșează și care se nasc de obicei în om din gândurile ce tind spre tihnă. Și toate cele grele și aspre care ți se vor întîmpla ți se vor părea ușoare și lesnicioase. Și adeseori cele ce-ți vor veni vor fi contrare necazurilor la care te-ai așteptat și poate nici unul din ele nu ți se va întîmpla. Să știi că nădejdea tihnei depărtează din oameni în orice timp gândul lucrărilor mari și bune și al virtuților. Iar cei ce se îngrijesc în această lume de cele ale trupului nu pot ajunge la desăvîrșirea voinței lor, de nu vor socoti în cugetarea lor că e bine să rab-

de cele grele. Și fiindcă însăși experiența dă mărturie despre aceasta, nu e trebuință să o dovedim prin cuvinte. În fiecare rînd de oameni din cei dinainte și pînă acum nu vedem altceva prin care au slăbit oamenii ca să nu biruiască și să se lipsească de lucrurile cele mai bune, decît aceasta. De aceea o și spunem pe scurt, că nu disprețuiește cineva Împărăția cerurilor decît prin nădejdea după cele mici de aici. Și nu numai aceasta o pătimește, ci i se și pregătesc necazuri aspre și încercări tari fiecărui om ce împlinește voia lui și ale cărui gânduri merg și se mișcă spre aceasta. Căci ceea ce îl cîrmuiește pe el este pofta.

Cine nu știe că păsările se prind în laț cînd caută odihna ? Oare nu se arată mai prejos cunoștința noastră de cunoștința păsărilor prin cele ce ni se întîmplă în chip asemănător în cele ascunse, sau prin cele ce ne vin în chip acoperit în unele lucruri, sau locuri, sau în altele prin care diavolul ne vînează de la început cu făgăduința și cu gîndul odihnei ?

Dar iată că prin firea gîndului care dorește să alerge pe linia cuvîntului, ne-am abătut de la scopul ce l-am pus la început cuvîntului nostru. Căci am pornit să arătăm că în toată vremea trebuie să ne gîndim la necazul ce ne întîmpină în tot lucrul prin care vrem să începem drumul spre Domnul și în înaintarea spre sfîrșit trebuie să ne sprijinim cu sîrguință pe acest început. Dar de cîte ori nu se întreabă omul cînd vrea să înceapă un lucru pentru Domnul: oare este vreo tihnă în acest lucru ? Sau cum e cu putință să-l fac ușor, fără osteneală ? Sau este în el vreun necaz care pricinuieste durere trupului ? Nu căutăm în tot felul odihna ? Ce spui, omule ? Oare voiești să urci la cer și să dobîndești acolo Împărăția lui Dumnezeu și părtașia cu El și odihna fericirii de acolo și părtașia cu îngerii și viața cea fără de moarte, dar întrebi dacă drumul acesta e cu osteneală ? Iată un lucru de mirare:

Cei ce doresc lucrurile veacului acestuia care se destramă străbat valurile înfricoșătoare ale mării și îndrăznesc să pornească pe căile aspre și totuși nu voiesc să știe că există o oboseală în lucrurile acestea și o întristare în cele ce vor să le facă. Și noi ne interesăm în tot locul despre tihnă. Dar dacă voim în tot timpul să pornim pe drumul răstignirii, să înțelegem că orice greutate e mai ușoară ca aceasta.

Sau oare este cineva care nu e încredințat cu desăvârșire că nimeni n-a obținut vreodată biruința în război, că n-a primit cununa nearătată, că n-a ajuns la împlinirea acestei dorințe, care e dintre cele vrednice de laudă, sau n-a slujit vreunui lucru din cele dumnezeiești, sau n-a dobândit vreo virtute din cele vrednice de laudă, dacă n-a disprețuit mai întâi necazurile și n-a alungat din apropierea sa gândul care-l mână spre tihnă și care naște trîndăvia, pregetarea și frica, din care vine moleșeala în toate ?

Cînd mintea rîvnește virtutea, simțurile arătate, adică vederea, auzul, mirosul, gustul și pipăitul, nu se lasă biruite de greutatea protivnice, străine și deosebite de cele obișnuite și peste hotarul puterii naturale. Iar cînd iuțimea cea firească își face la vremea potrivită lucrarea sa, viața trupului e mai disprețuită decît gunoaiele. Căci cînd inima bate cu rîvnă în trup, trupul nu se întristează în necazuri, nici nu se ferește de ele din frică, ci mintea îl susține în toate încercările ca să rămînă neclintit în stăruința sa. Să ne întărim deci și noi rîvna duhului pentru voia lui Iisus și va fi alungată de la noi toată trîndăvia, care naște în cugetul nostru nepăsarea. Căci rîvna naște îndrăzneala și puterea sufletului și străduința trupului. Ce putere mai au dracii cînd sufletul își mișcă rîvna lui cu putere împotriva lor ? Pornirea spre lucrare se numește fiica rîvnei. Și cînd rîvna își trece puterea în faptă, întărește în suflet toată forța, făcînd-o neînfricată. Și înseși cu-